

Knjižnica Etnografskoga muzeja u Zagrebu

- Knjižnica Etnografskoga muzeja je specijalna muzejska knjižnica, koja je, kao i većina specijalnih i muzejskih knjižnica, poluotvorenoga tipa i prvenstveno namijenjena djelatnicima Muzeja: kustosima, restauratorima i preparatorima. Formirana ubrzo nakon osnivanja muzeja, rasla je zajedno s muzejskim fundusom. U radu se opisuje njezina povijest, važniji fond i obrada građe te iznose neki problemi.

Ključne riječi: Etnografski muzej (Zagreb)
muzejska knjižnica, muzejska izdanja, korisnici

UVOD: POČECI I FORMIRANJE FONDA - OD PRIRUČNE KNJIŽNICE DO STRUČNO-ZNANSTVENE KNJIŽNICE MUZEJA

U Etnografskom muzeju ubrzo nakon njegova osnivanja, počela se formirati priručna knjižnica. Tadašnji malobrojni stručni djelatnici muzeja znali su da im je za ozbiljniji rad s muzejskim predmetima potrebna literatura. Tako je već na samim počecima djelovanja formirana priručna knjižnica, koja je brojila oko dvije stotine publikacija (Gjetvaj 1989: 69) da bi se već sljedeće, 1920. godine, osnovala knjižnica kao zaseban odjel Muzeja.

Prve su knjige u knjižnici bile dar tadašnjega ravnatelja Muzeja Salamona Bergera i kasnijeg ravnatelja Vladimira Tkalčića. Prema Tkalčiću fond knjižnice se u prvih deset godina povećao na oko tisuću i pet stotina jedinica knjižnične građe (Tkalčić 1930: 143). Uz kupljenu, darovanu i razmijenjenu građu, fond je u svojim počecima rastao zahvaljujući i vlastitim izdanjima: "Narodna starina" je bila zajedničko glasilo Etnografskog muzeja, Muzeja grada Zagreba i Grafičke zbirke Nacionalne i sveučilišne

knjižnice u Zagrebu.¹ Objavljivana je od 1922. do 1935. godine i objavljeno je trideset i pet svezaka u četrnaest knjiga.

“Zbirka jugoslavenskih ornamenata” je zbirka od šest mapa većega formata, svaka mapa sadrži nekoliko tabli s ilustracijama ornamenata s tekstila i drugih predmeta uz kratak opis pojedinih ilustracija. Mape su objavljivane u razdoblju od 1924. do 1939. godine. Zbirka je tiskana u velikoj nakladi i još danas ju se može naći po brojnim antikvarijatima.

Etnografski muzej je 1925. godine počeo s objavljivanjem zbirke Etnološka biblioteka u kojoj su kustosi muzeja, uz druge autore, objavljivali svoje radove vezane uz muzejski rad, muzejske zbirke i druge etnološke teme. Zbirka je izlazila do 1934. godine i objavljena je dvadeset i jedna publikacija. Među prvim izdanjima muzeja svakako treba spomenuti malu knjižicu “Šetnje kroz Etnografski muzej” Mirka Kus-Nikolajeva, objavljenu 1927. godine kao privremeni vodič kroz prvi postav muzeja. Autor je tada u muzeju bio u svojstvu asistenta.

Etnografski muzej je 1934. godine započeo s objavljivanjem časopisa “Etnološka istraživanja i građa”, no objavljena su samo četiri sveska, zadnji je iz 1943. godine. Nakon duže pauze, 1981. godine Muzej nastavlja izdavati muzejski časopis pod imenom “Etnološka istraživanja” koji je od 7. broja postao godišnjak. Na portalu hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa Hrčak² počinje se objavljivati od 2007. godine počevši s “Etnološkim istraživanjima” br. 8 iz 2002. godine.

RAZMJENA GRAĐE S DRUGIM USTANOVAMA I OBAVEZNI PRIMJERAK

Uz brojna druga muzejska izdanja kataloga i drugih monografskih publikacija, fond knjižnice se i dalje povećavao razmjenom koja je s vremenom dosegla stotinu osamdeset ustanova iz cijeloga svijeta i četrdeset ustanova u Hrvatskoj: muzeje, institute i knjižnice. Te razmjene su dio posebne vrijednosti knjižnice jer su među ustanovama s kojima se razmjenjivalo od prvih početaka bile Smithsonian Institute, najveći muzejski, edukacijski i istraživački kompleks na svijetu koji nam i danas redovito šalje svoja vrijedna izdanja i time značajno obogaćuje muzejsku knjižnicu.

U dugotrajnoj i neprekinutoj suradnji i razmjeni s knjižnicom Etnografskoga muzeja u Zagrebu su British Museum – Royal Anthropological Institute,³ Volkskundemuseum iz Beča kao i Néprajzi Múzeum iz Budimpešte. To su samo neki od najznačajnijih svjetskih muzeja čija izdanja doprinose vrijednosti knjižnice Etnografskog muzeja. Kako je razmjena, po definiciji, uzajamna, tako se muzejska knjižnica obogaćuje etnografskom građom iz cijelog svijeta koju se inače, većinom, ne bi moglo kupiti.

1 U daljnjem tekstu NSK.

2 <https://hrcak.srce.hr/etnoloska-istrazivanja> (pristup 27. ožujka 2019.).

3 British Museum, osnovan 1753. godine, prvotno je bio knjižnica!

U razmjenu se također šalju naša, muzejska izdanja u sve važnije muzeje Hrvatske i svijeta te više instituta i knjižnica. Prva stručna osoba zaposlena u knjižnici – knjižničarka u Etnografskom muzeju i autorica ovoga teksta, počinje raditi 1995. godine. Od te godine muzejska izdanja odlaze kao obavezni primjerak u najveću knjižnicu svijeta, Library of Congress u Washingtonu, u Nacionalnu i sveučilišnu knjižnicu u Zagrebu, koja dalje šalje izdanja po sveučilišnim knjižnicama u Hrvatskoj te u Gradsku knjižnicu Zagreb za Zbirku Zagrabiensia.⁴ Tako su izdanja Muzeja dostupna u svim važnijim knjižnicama Hrvatske i svijeta.

DAROV I KUPNJA GRAĐE

Fond knjižnice se obogaćivao i darovima, donacijama te kupnjom sve relevantne građe koliko su to dopuštale financije i to iz područja etnologije, etnografije, kulturne antropologije, muzeologije, kulturologije te drugih srodnih disciplina. Fond se povećava prema potrebama rada kustosa i uz nastojanje knjižničara i praćenja suvremene relevantne literature koju ovakva knjižnica treba imati.

DONACIJE

Brojna je građa darovana knjižnici, darovi su to od anonimnih donatora do naših značajnih etnologa i etnologinja. Mnoge su publikacije dospjele u knjižnicu s putovanja muzejskih kustosa. Knjižnica ima više vrijednih donacija svojih nekadašnjih djelatnika: Jelke Ribarić-Radauš, Aleksandre Sanje Lazarević, Marija Petrića i drugih. Mnoge od tih doniranih publikacija imaju posvete autora koje su dodatna vrijednost publikacije.

RARA

Knjižnica raspolaže s oko dvije stotine primjeraka raritene građe. U nju se ubraja građa iz 18. i 19. stoljeća, koja je vrlo rijetka i posebno vrijedna za fundus muzejskih predmeta. U raru pripadaju i rijetke knjige važne za etnografiju i etnologiju, više starih likovnih mapa, od kojih ću izdvojiti samo najvažnije: Carrara, Francesco 1846. “La Dalmazia Descrita”, Zara; zatim vrijedna i rijetka grafika nošnji Salvator, Ludwig 1905. “Das was verschwindet. Trachten aus den Bergen and Inseln der Adria” Liepzig, Brockhaus te Firedrich Krauss i njegova “Anthropophyteia”, objavljivana od 1904. do 1912. su neiscrpan izvor o spolnosti naroda Balkana. Krauss je pod utjecajem Freuda i kao bečki đak, sakupljao bogatstvo erotskoga folklora i zbog tih je radova čak proglašavan pornografom. Cijelu tu vrijednu zbirku od deset knjiga enciklopedijskog formata posjeduje knjižnica Etnografskog muzeja. Tu svakako valja spomenuti i Alberta Fortisa i njegov “Viaggio in Dalmazia”, originalno prvo izdanje iz 1774. koje se također nalazi u fondu rare knjižnice muzeja.

4 <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-zbirka-zagrabiensia/o-zbirci-580/580> (pristup 1. travnja 2019.).

Za rad kustosa, ponajprije onih koji se bave tekstilom i nošnjama, važna je velika mapa Natalije Bruck-Auffenberg "Dalmatien und seine Volkskunst", originalno izdanje iz 1911. godine. Knjižnica također posjeduje i neke stare rječnike poput Belostenčeva rječnika iz 1740.⁵ i Stullijeva iz 1806. godine.⁶ Uz to ima više primjeraka raritetnih vjerskih izdanja: katoličkih i muslimanskih. U raru bi svakako valjalo uvrstiti i etnografske knjige, mahom njemačka i austrijska izdanja s kraja 19. i početka 20. stoljeća koja svojim uvezom i tiskom imaju posebnu vrijednost.

Tako bi iz fonda trebalo posebno izdvojiti oko pet stotina naslova koji bi se trebali zasebno evidentirati kao kulturno dobro. U današnjim je uvjetima, nažalost, to neizvedivo. Za taj posao je potrebno dosta vremena, svaku publikaciju bi trebalo fotografirati (korice, naslovnicu i još koji važniji detalj) te obraditi prema zasebnim dogovorenim pravilima. Tako bi se dnevno mogle obraditi dvije do tri publikacije, a u današnje je vrijeme važnije obraditi više publikacija nego one vrednije. Naime, i u knjižničarskoj je struci često kvantiteta postala važnijom od kvalitete.

ORGANIZACIJA FONDA

Danas, kao što je već bilo spomenuto, knjižnična građa se prikuplja i obrađuje kao i u drugim specijalnim knjižnicama i prema standardima i pravilima knjižničarske struke, međutim od njezina osnutka pa sve do 1993. građa je obrađivana prema pruskim pravilima.⁷ Postojao je abecedni i stručni katalog koji se i danas koristi. Stručni katalog je ujedno bio i mjesni katalog jer je građa u knjižnici raspoređena prema strukama – područjima znanosti. Sva je građa u početku bila pod signaturom E – etnologija. Povećanjem fonda, fond je podijeljen u dvadesetak stručnih područja od kojih su neka ostala na samo par svezaka, a neke zbirke poput Ka – katalozi, Et – etnografija i Mu – muzeologija su narasle na više tisuća svezaka. Sve više se povećava i stručno područje Tx – tekstil. Tekstil i odijevanje su oduvijek bili inicijalni, glavni i najbrojniji predmeti muzeja, kao i u većini drugih etnografskih muzeja. Signatura E je ostala za izvaneuropsku etnologiju i ona je već dosegla preko tisuću jedinica građe. Uz to postoje struke: povijest umjetnosti, povijest, arheologija, kulturna povijest te manje struke: ekonomija, tehnologija, pedagogija i druge. Zasebna je struka O – orijentalistika, gdje ima vrijedne stare građe mahom vezane uz Indiju, no novija se građa uvrštava u fond E – izvaneuropske kulture gdje i pripada.

Zaseban su dio Pr – priručnici s općim djelima, enciklopedijama i bibliografijama. Također su posebno izdvojeni R – rječnici. Ove zadnje dvije skupine se sve manje nabavljaju jer se ti svi podaci danas mogu naći na internetu: Leksikografski zavod je većinu svojih izdanja stavio na internet pa se knjižnica, ionako pretrpana, više ne opterećuje tim, mahom, masivnim publikacijama u kojima se podaci često i mijenjaju.

5 Dvojezični latinsko-hrvatski rječnik "Gazophylacium seu Latino-Illyricorum onomatatum aerarium" (Gazofilacij ili riznica latinsko-hrvatskih riječi).

6 Rječosložje iliričko-italijansko-latinsko (1806.).

7 <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pog4.htm> (pristup 23. kolovoza 2019.).

PERIODIKA

S periodikom se kustosi koji su nekad radili u knjižnici nisu baš najbolje snašli pa su u periodici dva niza signatura: Č – za časopise i Z – za zbornike, koji su također časopisi, ali su se zvali Zbornici pa su dobili oznaku Z iako bi to sve trebao biti isti niz Č – časopisi. No te signature nisu mijenjane, sva je ta građa smještena u sklopu časopisa i može se lako pronaći.

Kao kuriozitet spominjem kako sam pri prvoj reviziji časopisa našla i ruski časopis *Entomologija*, koji očito nije prepoznat da uopće ne pripada u fond. Časopisi su na policama podijeljeni u dva niza, jedan niz su domaći časopisi, a drugi su strani časopisi.

Knjižnica Etnografskoga muzeja sadrži gotovo sve starije etnografske časopise s područja bivše Jugoslavije, poput “Glasnik Zemaljskog muzeja”, najstarijeg časopisa iz najveće muzejske i jedne od najstarijih knjižnica bivše Jugoslavije smještene u Zemaljskom muzeju u Sarajevu⁸ koji je teško stradao tijekom rata 1992. – 1995.⁹

Valja spomenuti da knjižnica posjeduje svih pet svezaka Hrvatske enciklopedije izdanih od 1941. do 1945. godine. Peti svezak je raritetan jer je gotovo cjelokupna njegova naklada uništena 1945.¹⁰ Ta je enciklopedija vrijedan izvor podataka jer su za nju pisali tadašnji najvažniji znanstvenici i stručnjaci i za etnologiju je to izdanje posebno vrijedno.¹¹

Osim svih etnografskih periodičkih izdanja iz bivše Jugoslavije, knjižnica Etnografskoga muzeja posjeduje sva suvremena etnografska izdanja s područja Hrvatske i bivše Jugoslavije, brojne strane časopise, da spomenem samo berlinski “Zeitschrift für Ethnologie” i britanski “Man: the Journal of the Royal Anthropological Institute”, British Museuma. Treba spomenuti da je primjetan veliki priljev germanskih časopisa u doba prije i za vrijeme Drugoga svjetskog rata iz razdoblja 1930. – 1945. godine i to njemačkih, austrijskih i švicarskih, no to je tema za jedan zaseban rad. I danas bečki etnografski muzej redovito šalje sva svoja izdanja u sklopu razmjene, premda naš Muzej ne može istom mjerom uzvratiti razmjenu jer godišnje izdaje znatno manji broj publikacija.¹²

Muzej također ima dugu i redovitu razmjenu s mađarskim etnografskim muzejom – Néprajzi Múzeumom. Tu se još uvijek odražava austrougarski duh i to u pozitivnom

8 <https://www.zemaljskimuzej.ba/bs/biblioteka> (pristup 28. ožujka 2019.).

9 Tada je poginuo tadašnji ravnatelj muzeja Rizo Sijarić. I nakon rata je taj muzej prolazio veliku kalvariju. Dana 4. listopada 2012., nakon 124 godina djelovanja, muzej je zatvorio svoja vrata zbog razmirica oko financiranja. Muzej je ponovno otvorio svoja vrata tek 15. rujna 2015. godine. Moram ovdje spomenuti kako su tešku finacijsku situaciju htjeli iskoristiti SAD koji su ponudili poveliku svotu novaca za najvrijednije izdanje koje posjeduje knjižnica Zemaljskoga muzeja, čuvenu sarajevsku Hagadu, no kustosi i knjižničari nisu na to pristali premda su bili bez plaća, radili bez grijanja u nemogućim uvjetima. Mogu samo reći: svaka čast kolege!
https://en.wikipedia.org/wiki/Sarajevo_Haggadah (pristup 23. svibnja 2019.). <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/metropolitan-muzej-zeli-izloziti-sarajevsku-hagadu-20121204> (pristup 14. kolovoza 2019.).

10 [https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatska_enciklopedija_\(Ujevi%C4%87\)](https://hr.wikipedia.org/wiki/Hrvatska_enciklopedija_(Ujevi%C4%87)) (pristup 22. kolovoza 2019.).

11 Leksikografski zavod ponovo je pokrenuo novu ediciju Hrvatske enciklopedije, od 1999. do 2009. Ono je od rujna 2013. digitalizirano i dostupno na mrežnim stranicama LZMK -a.

12 Do pojave interneta, bečki muzej slao je i plakate svojih izložbi sa zamolbom da se plakati stave na vidljivo mjesto kod ulaza, što je i činjeno.

značenju toga pojma. Nažalost, te mađarske publikacije su mahom na mađarskom jeziku pa nisu baš korisne našim kustosima, premda taj muzej ima vrlo zanimljivih i dobrih izložbi.

INFORMATIZACIJA KNJIŽNICE

Od 1993. godine u knjižnici muzeja se građa obrađuje u programu CROLIST koji je razvila skupina informatičara iz Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu i koji je velikodušno besplatno ustupljen na korištenje 300 knjižnica širom Hrvatske. No, tijekom vremena taj je program napušten i NSK je ponudila novi program na korištenje uz plaćanje koji je većini od 300 knjižnica bio preskup. Time su se brojne knjižnice našle u “nebranom grožđu”. Najgore su prošle muzejske knjižnice koje su najslabije financirane i za koje nije postojao adekvatan zamjenski program. Postoji sjajan besplatni program Koha,¹³ razvijen 1999. godine u Velikoj Britaniji, no za njegovu implementaciju i održavanje ustanova mora imati informatičara, kojega Etnografski muzej, nažalost, nema. U slabom izboru dostupnih programa koji niti jedan nije potpuno primjeren za muzejske knjižnice, Etnografski muzej je odabrao Zaki kao najbolji: napravljen je prema standardima knjižničarske obrade i posudbe građe, financijski je pristupačan i postoji mogućnost stalne pomoći informatičara i knjižničara kod rada. Taj je program napravljen u suradnji Knjižnica grada Zagreba i tvrtke Viva-info. No, s vremenom se pokazalo da je taj program dobar za javne knjižnice, a ne za specijalne muzejske, ali to ipak nekako funkcionira jer je *user-friendly*. Nažalost, pri prijenosu iz CROLISTA u Zaki 2013. godine dosta je zapisa izgubljeno zbog tehničkih razloga, stoga je jedina opcija bila ponovno obrađivati svu već prije obrađenu građu.

Fond knjižnice muzeja obrađene u Zakiju od listopada 2015. godine dostupan je na internetu svim korisnicima. Program Zaki ima dobru stranu da je vrlo lako pristupačan korisnicima jer je jednostavno pretraživ prema raznim načinima pretrage i laicima.¹⁴ Također mi se čini važnim spomenuti da se preko knjižničara, a zahvaljujući ponudi NSK, digitalizirana građa od 2018. godine uključuje u sustav doi.¹⁵ Uбудuće će se doi oznake dodjeljivati digitaliziranoj znanstvenoj i stručnoj građi Etnografskog muzeja čime Muzej preko svoje knjižnice prati nove sustave u nakladništvu i knjižničarstvu koji služe za digitalnu identifikaciju svih vrsta građe.

SADRŽAJNA OBRADA GRAĐE I TEZAVUS MUZEJSKIH ETNOGRAFSKIH PREDMETA

Do 1993. godine građa se sadržajno obrađivala prema signaturama koje su slijedile stručni raspored knjižnice. Građa se od 1993. sadržajno obrađuje prema UDK klasifikaciji i ključnim riječima (Kolbas 1998.), premda su i dalje zadržane stare stručne

13 <http://www.koha.org/> (pristup 28. ožujka 2019.).

14 <http://kem.zaki.com.hr/> (pristup 28. ožujka 2019.).

15 <http://www.nsk.hr/doi/> (pristup 29. ožujka 2019.).

signature radi smještaja građe. Opcija predmetnog označavanja u sklopu Zakija je vrlo komplicirana i neadekvatna za etnografsku knjižnicu pa se slabo koristi, osim za građu za koju se preuzimaju zapisi, no ti zapisi nisu uvijek odgovarajući, ali nije ih moguće mijenjati. Ključne riječi su vrlo jednostavan način obrade i dostupni su korisnicima za lako pretraživanje pa se one koriste za sadržajnu obradu jer vrlo često korisnici nemaju reference već imaju tematske upite. UDK sustav nudi prilično zastarjelu podjelu za etnologiju, no ipak je koristan za pretraživanje građe jer se može adaptirati za potrebe svake knjižnice.

Etnografskom muzeju je već dugo potreban tezaurus.¹⁶ Brojne druge znanstvene discipline imaju tezauruse, dok etnologija i etnografska građa to još nemaju. Etnografija vrvni nazivima koji nemaju književne nazive, brojni muzejski predmeti imaju brojne nazive¹⁷ koje je potrebno usustaviti u tezaurus. Voditeljica knjižnice Etnografskog muzeja je etnologinja i magistrica znanosti lingvistike s desetogodišnjim iskustvom na izradi tezaurusa u NSK i na znanstvenom projektu Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje za somatski tezarus,¹⁸ stoga je 2006. godine s kolegicom etnologinjom Aleksandrom Vlatković, a na poticaj tadašnjeg matičara Etnografskog muzeja Ivana Šestana, pokrenut rad na tezaurusu etnografskih muzejskih predmeta. Napravljen je veći dio tezaurusa za klasu gospodarstva,¹⁹ no nakon par godina rada više nije bilo interesa unutar matične kuće za taj rad. To će se kad – tad morati nastaviti jer svaka ozbiljna disciplina treba imati svoj tezaurus nazivlja. Bez ujednačenog i usustavljenog nazivlja – tezaurusa, rad na građi, i knjižničnoj i muzejskoj, nije potpun.²⁰

RAD S KORISNICIMA

Knjižnica već barem dvadesetak godina nema dovoljno velik prostor za rad i smještaj građe. Prostor za rad vanjskih korisnika gotovo da ne postoji. Od 41 m² knjižnice u koji je smješteno sada već blizu 30000 publikacija više nije moguće smještati ni svu novopridošlu građu. Zbog toga neka građa stoji po kutijama što nikako ne bi smjelo biti i knjižnica više sličí skladištu nego knjižnici. Muzej je trenutno u obnovi fasade, planira se i adaptacija prostora, no za knjižnicu se planira još 40-ak m² prostora, što je još uvijek nedovoljno. Prema prijedlogu Standarda za specijalne knjižnice u Republici Hrvatskoj, donesenom u rujnu 2011. godine, specijalna knjižnica s fondom kakav ima ova

16 “Tezaurus je kontrolirani rječnik za indeksiranje organiziran tako da jasno izrazi odnose između koncepata da bi se koristio za pretraživanje. Tezaurus je organizano znanje u skladu sa onim što nude i omogućavaju kompjutori / računala i internet” (Kolbas, neobjavljeno predavanje sa skupa, 2016.).

“Tezursi (su) strukturirani popisi pojmova koji se mijenjaju s razvojem znanosti i djelovanjem čovjeka i iz kojih određeni pojmovi ‘ispadaju’ kao zastarjeli i u koje ulaze novi, relevantni.” (Kolbas 2006: 97).

17 <http://www.klubputnika.org/zbirka/putoskop/3822-seflja-paljaka-kaciol-grabljaca-kutlaca-ili-pak-zaimaca> (pristup 26. ožujka 2019.).

18 http://zprojekti.mzos.hr/public/c2prikaz_det.asp?cid=2&psid=32&ID=3482 (pristup 23. ožujka 2019.).

19 Više podataka objavljeno je u radu “Izvještaj o radu na Tezaurusu etnografskih muzejskih predmeta za 2008. godinu” autorica I. Kolbas i A. Vlatković (2009.).

20 2016. godine je pokrenut paneuropski projekt za umjetničke i humanističke znanosti DARIAH za koji je autorica ovoga teksta održala predavanje o izradi tezaurusa <http://has.dariah.eu/?p=494> (pristup 23. svibnja 2019.).

u Etnografskom muzeju zahtijeva oko 200 m² prostora gdje se građa može primjereno smjestiti, gdje knjižničar može imati svoj prostor za rad i gdje bi trebao biti prostor za rad barem četiri korisnika, naravno s računalima na kojima bi mogli raditi.²¹

Ovdje valja napomenuti da, iako je knjižnica namijenjena u prvom redu stručnim djelatnicima muzeja, ona je dostupna za korištenje i vanjskim korisnicima: kolegama etnolozima i drugim znanstvenicima te studentima. Knjižničar je također na raspolaganju za davanje informacija i široj javnosti u vezi s fondom i etnografske / etnološke, kulturno-antropološke i folklorističke građe.

DJELATNICI U KNJIŽNICI

U knjižnici su, kao što je već spomenuto, od osnutka Etnografskog muzeja radili mnogi kustosi kao dodatni posao uz vođenje svoje muzejske zbirke. Od 1995. je zaposlena autorica ovog teksta kao prvi knjižničar u knjižnici Etnografskog muzeja. Prva revizija fonda napravljena je u razdoblju od 2001. do 2002. godine. Prema pravilima struke, reviziju ne bi smio raditi samo jedan knjižničar, stoga je, uz autoricu ovoga teksta, reviziju s njom radio pripravnik.

U budućnosti bi trebalo planirati zapošljavanje barem dva knjižničara za knjižnicu, jedan, koji bi se bavio samo obradom građe i drugi, koji bi obavljao sve ostale poslove. Tada bi se mogle raditi i bibliografije, popisi nabavljene građe koji bi bili dostupni i na mrežnim stranicama muzeja, kao i već spomenuta obrada posebno vrijedne građe koja bi se trebala registrirati kao kulturno dobro, a prema već dogovorenim pravilima sa knjižničarima iz ostalih muzejskih knjižnica, kao i drugi poslovi i aktivnosti koji se očekuju od muzejskog knjižničara.

UMJESTO ZAKLJUČKA: TREBAJU LI IM MUZEJSKE KNJIŽNICE?

Važnost muzejskih knjižnica pokazuje podatak da su s osnivanjem muzeja često istovremeno osnivane i knjižnice kao nužan dio stručno-znanstvenog rada u muzeju. Krajem 19. stoljeća osnivaju se brojni muzeji i istovremeno se formira i knjižničarstvo kao disciplina i studij.²² U tadašnjim muzejima često su radili i ravnatelji u knjižnici i drugo stručno i znanstveno osoblje pa je tako bilo i u Etnografskom muzeju. Uostalom, u Etnografskom muzeju su bili i prvi donatori knjižnice muzeja i prvi ravnatelji muzeja: Salamon Berger kao prvi ravnatelj i Vladimir Tkalčić kao prvi kustos, poslije i ravnatelj. Antun Bauer, naš poznati muzeolog i osnivač Muzejskoga dokumentacijskog centra, ukazivao je na važnost muzejskih knjižnica. Doduše, dugo je trebalo da se zaposli i knjižničar u Etnografskom muzeju, tek 1995. godine, no cijelo vrijeme do tada

21 Više na: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=2ahUKEwjz77R64HkAhVCzKQKHY4KDBwQFjABegQIAxAC&url=https%3A%2F%2Fwww.hkdrustvo.hr%2Fclanovi%2Falib%2Fdatoteke%2Ffile%2FStandardi%2FSTANDARDI%2520ZA%2520SPECIJALNE%2520KNJI%25C5%25BDNICE1.doc&usg=AOvVaw0uSuSf2r8ILFMZUUUTNxl> (pristup 20. kolovoza 2019.).

22 <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=7465> (pristup 23. kolovoza 2019.).

su pojedini kustosi bili zaduženi za brigu o knjižnici koju su dosta uspješno vodili uz svoj osnovni posao kustosa.

Nažalost, kako muzejske knjižnice ne donose financijsku dobit, a vrijednost znanja po-
hranjenog u knjižnici nema cijene, zbog čega očigledno nije isplativa prema kriterijima
financijera, zadnjih godina knjižnica Etnografskog muzeja dobiva vrlo mala financijska
sredstva za svoj rad. Kao primjer navodim kako je 2000-tih godina knjižnica dobivala
oko 40.000 do 50.000 kuna, dok unatrag nekoliko godina dobiva 10.000 do 15.000
kuna. Zadnjih godina knjižnicu Etnografskog muzeja, kao ni većinu drugih muzejskih
knjižnica, više ne financira Ministarstvo kulture Republike Hrvatske već samo Gradski
ured za kulturu Grada Zagreba.

Dok IFLA (International Federation of Library Associations and Institutions), kao vodeći
svjetski savez knjižničarskih udruženja, prepoznaje vrijednost muzejskih knjižnica
od kojih traži registraciju dijela svojih fondova kao kulturnih dobara, istovremeno,
ponavljam, Ministarstvo kulture RH već više godina uopće ne financira rad muzejskih
knjižnica. Prema podacima iz statistike knjižnica iz NSK za 2018. godinu od cjeloku-
pnog financiranja Muzeja, za knjižnicu je namijenjeno samo 2,5 %.²³ No, ima Muzeja
koji dobivaju i manje – što nije utješno, već zabrinjavajuće za budućnost muzejskih
knjižnica. Moram ovdje ponovo spomenuti i neadekvatni prostor knjižnice Etnografskog
muzeja koji bi trebao biti barem četiri puta veći, a za koji je u novom prostoru Muzeja
predviđen samo još jedan sličan neprimjeren prostor čime se knjižnica povećava za
manje od četvrtine potrebnog prostora.

U skladu sa suvremenim zahtjevima koji se stavljaju pred muzejsku struku poput ja-
čega uključivanja zajednice u rad muzeja, potrebno je i specijalnu muzejsku knjižnicu
sagledati kao izrazito važan dio potencijalnog povezivanja s korisnicima – kao mjesto
na kojem će vanjski korisnici, članovi zajednice s kojom muzej surađuje, boraviti,
istraživati i proučavati te u skladu s time prostor učiniti adekvatnim za takvu buduću
namjenu. Odličan primjer je knjižnica Slovenskog etnografskog muzeja iz Ljubljane
koja je po količini građe gotovo ista kao knjižnica Etnografskog muzeja u Zagrebu.²⁴

Prema svemu navedenom, budućnost muzejskih knjižnica u Hrvatskoj nije obećava-
juća i moguće je da će se neke i zatvoriti. Nadam se da će me vrijeme opovrgnuti jer
u muzejskim knjižnicama ima vrijednih djela koja ne posjeduju druge knjižnice i koja
treba prepoznati i registrirati kao kulturno dobro, uz to što su muzejske knjižnice, kao
i druge specijalne knjižnice, potrebne djelatnicima ustanova u kojima postoje za njihov
stručni i znanstveni rad.

23 Podatak iz statistike knjižnica NSK za 2018. godinu, hk.nsk.hr (pristup 27. ožujka 2019.).

24 <https://www.etno-muzej.si/sl/lokacije/knjiznica> (pristup 26. kolovoza 2019.).

LITERATURA I IZVORI:

- GJETVAJ, Nada. 1989. "Etnografski muzej u Zagrebu - u povodu 70. obljetnice". *Etnološka istraživanja* 5.
- KOLBAS, Irena. 1998. "Sadržajna obrada građe u knjižnici Etnografskog muzeja". *Informatica museologica* 29: 21-23.
- KOLBAS, Irena. 2006. "Tezaurus etnologije ali kulturne antropologije". *Etnološka istraživanja* 11: 95-109.
- KOLBAS, Irena i Aleksandra VLATKOVIĆ. 2009. "Izveštaj o radu na Tezaurusu etnografskih muzejskih predmeta za 2008. godinu". *Etnološka istraživanja* 11: 387-389.
- KOLBAS, Irena. 2011. "Razmjena knjižnične građe Etnografskog muzeja u Zagrebu". *Etnološka istraživanja* 16: 265-267.
- TKALČIĆ, Vladimir. 1930. "Etnografski muzej u Zagrebu 1919-1929.". *Narodna starina* 9: 132-148.
- http://zprojekti.mzos.hr/public/c2prikaz_det.asp?cid=2&psid=32&ID=3482 (pristup 23.3.2019.).
- <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=14&ved=2ahUKewiBpoTk053hAhWG16QKHajsAK0QFjANegQIAhAC&url=https%3A%2F%2Fhrcak.srce.hr%2Ffile%2F98941&usg=AOvVaw2vtnQ6D5cXxII2HOXiyEtX> (pristup 25.3.2019.).
- <http://www.klubputnika.org/zbirka/putoskop/3822-seflja-paljak-kaciol-grabljaca-kutlacaili-pak-zaimaca> (pristup 26.3.2019.).
- <https://hrcak.srce.hr/etnoloska-istrazivanja> (pristup 27.3. 2019.).
- <http://kem.zaki.com.hr/> (pristup 28.3.2019.).
- <http://www.koha.org/> (pristup 28.3.2019.).
- <https://www.zemaljskimuzej.ba/bs/biblioteka> (pristup 28.3.2019.).
- <http://www.nsk.hr/doi/> (pristup 29.3.2019.).
- <http://www.kgz.hr/hr/knjiznice/gradska-knjiznica-zbirka-zagrabiensia/o-zbirci-580/580> (pristup 1.4.2019.).
- <http://has.dariah.eu/?p=494> (pristup 23.5.2019.).
- https://en.wikipedia.org/wiki/Sarajevo_Haggadah (pristup 23.5.2019.).
- <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/metropolitan-muzej-zeli-izloziti-sarajevsku-hagadu-20121204> (pristup 14.8.2019.).
- <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=7465> (pristup 23.8.2019.).
- <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/pog4.htm> (pristup 23.8.2019.).
- <https://www.etno-muzej.si/sl/lokacije/knjiznica> (pristup 26.8.2019.).